

Az átadás boldogsága

Beszélgetés Havas Judit előadóművésszel*

A hajdani Károlyi-palotában van a Petőfi Irodalmi Múzeum, az emeleten a zsúfolt szobája. Itt vár a tűz-lombos nyárban, de várhatna a közeli Ady-emléklakásban is, ahol fiatal versmondókat tanít. A költészet napján József Attila fájó-szép verseit viszi az iskolákba. Sokat van úton, hogy megajándékozza az embereket szép szóval és örök igazságokkal.

Havas Judit őrző és lélekgyógyító. Kedves, finom ember. Érzékeny és tartózkodó. Tenyerében ott van az erdélyi Jancsó Adrienne és a színészkirály, Latinovits Zoltán kézmelege. Mindkettőtől tanult, az irodalom szeretetét, s talán a legfontosabbat: az átadás boldogságát. A délelőtt csendjében a most százéves Weöres Sándorról kérdeztem: milyen emlékeket őriz a nagy költőről?

– Életem során a költőkkel való találkozás a sors nagy ajándéka volt – kezdi a beszélgetést. – Az Egyetemi Színpad versmondó körének voltam a tagja. Elvégezve tanulmányaimat, a hétfői irodalmi esteket szerkesztettem; az első a Nyugat harmadik nemzedékéről szólt. Komolyan véve a feladatomat, a konzultáns Jancsó Adrienne volt, felkutattam a nemzedék tagjait. Elutaztam Pécsre Csorba Győzőhöz, találkoztam Jékely Zoltánnal, Takáts Gyulával... Fölhívtam Weöres Sándort is, a telefonban Károlyi Amy azt mondta, hogy Sanyika csak délután kereshető, mert éjszaka dolgozik és nappal alszik. Amikor sikerült elérnem, nagyon kedvesen szóba állt velem, és említette, hogy a felesége is ebbe a „csapatba” tartozik. Szívesen eljön, verset is felolvas, mert a sorozatnak olyan volt a szerkezete, hogy az est végén maguk a költők is megszólaltak.

– *Betartotta ígéretét?*

– Egyik alkalommal Sándor és Amy is kijött a színpadra, kézen fogva, és elolvastak egy-egy verset. Szép és megható volt a jelenet. „Csak ami elemi, az maradandó” – egy Rónay György-idézet volt az est címe. A nyolcvanas évek elején történt; ami számomra még csoda, Jancsó Adrienne ott ült a közelben, s úgymond „megengedte”, hogy Weöres *Háromrésztes énekét* én mondjam el. Fotók őrzik, ahogy ott ül, és hallgatja, amint megidézem a „Madárka sír, madárka örül, / még piros gerendái közül / néz a hatalmas” misztériumot. Jól sikerült, a rádió rendezője, Török Tamás többször meghallgatta, s ott volt a közelben a költő is. Nehéz pillanatok ezek, de a sok gyakorlás, a verssel való foglalkozás, amikor vérévé válik az embernek a szöveg, mikor fölszáll a versbeli sóhaj, akkor segítő is, hogy ott van a szerző. Egész életében nyitott lélek volt, szelíd mosollyal, érdeklődő figyelemmel hallgatott.

– *Előadás után megszólítottad?*

– Igen, utána beszélgettünk. Amikor a *Ha a világ rigó lenne* című, gyereverseiből összeállított programmal jelentkeztem, és kértem, valamelyik előadásomra jöjjön el, akkor sem utasított el. Sokszor elkísért a találkozókra,

* Részlet a szerző *Hódolat W. S. mesternek* című, a Napkút Kiadó gondozásában hamarosan megjelenő kötetéből.

előadtam a Váci utcai ének-zenei iskolában, az Egyetemi Színpadon Sebő Ferencsel közösen, sőt Surányi Ibolya szerkesztett a televízióban egy műsort a gyerekeknek, ahol ott volt Weöres Sándor is. Mondtuk a pletykázó asszonyokat, énekeltünk és doboltunk, vezényeltem a refrént. Szóval azt kell mondanom, a költő nagy szeretettel figyelte a munkámat. Nem biztos, hogy illik elmondani, erről beszélni, felesége annyira a szívébe fogadott, hogy volt olyan gyerek-műsor, ahová csak Sanyika jött el, és megkért, hogy ültessem a végén taxiba, és mondjam meg a sofőrnek, hogy hazáig ne álljon meg.

– *Voltak-e még kedves találkozások?*

– Tóth Éva költő egyszer spanyol író vendégeket vitt hozzá, és engem is meghívott. Együtt voltam velük az új házban, sétálva a kertben, találtam egy leesett fakéregdarabot, elhoztam, és itthon beletettem egy papírdobozba. Ráírtam, hogy W. S. egyik fájáról való. Csodás ajándéknak érzem, hogy egy ilyen nagy költőnél vendégeskedtem, rendkívüli szellemi környezetében megfordulhattam.

– *Gyerekekkel nehezebb kapcsolatot teremteni?*

– Nagyon szeretek gyerekekkel foglalkozni. Nagyképűség nélkül mondhatom, született pedagógus vagyok, mert akármilyen korú és teljesen ismeretlen közösség elé állok, percekben belül a barátaim lesznek. A szó abszolút értelmében, valahogy megérezem a légkörből, a beszélgetésből, hogy mit kell csinálnom. Kinek van kedve mesélni, verset mondani? Sokszor maguk a tanárok csodálkoznak, hogy ebben a gyerekben mennyi minden van, a másik mire képes. Weöres Sándorral is így volt, ha tréfás verseket mondtam, ritmust tapsoltattam. Egyik ismert verse így kezdődik: „Paripám csodaszép pejki, / Ide lép, oda lép, hejhó! / Hegyen át, vizen át vágat, / Nem adom, ha igérsz százat.” Ezt el szoktam játszani a kicsikkel, az osztály egyik fele mondja, mint egy szavalókórus, a másik összeáll és táncol.

– *A költő nem gyerekeknek szánta ezt a kötetét.*

– Megírta Várkonyi Nándornak a *Harmadik szimfóniáról*, hogy ezt csak azért írta, hogy a magyar nyelv zeneiségét bemutassa. Holott tudjuk, hogy a „tág szemmel nézel magadra” az istenkeresésnek, a megfoghatatlannak a leírása. Magából megszülni és fölmutatni. A verseket összegyűjtötték, odaadták a gyerekeknek, és ebből óriási siker lett! Az óvodások mindennapi könyve. „Gyöngy az idő, vándoroljunk, / Nincs szekerünk, bandukoljunk, / Lassu folyó ága mellett / Járjuk a halk fűzfa-berket...” Szép ugye, de ha belegondolunk, egy felnőtt is elringatnak a gyönyörű sorok. Vagy azt mondani: „Túl, túl, messze túl, / Mi van a hegyen messze túl?” Ez is nagyon szép. Meg is kérdezem a fiatalokat, mi a furcsa a versben? Felelik: „Lófej-széles ibolya virúl”. Mi furcsa van még? – folytatom. Mi az, hogy „Jancsi mosogat, Kati az úr”? Ebből lehet egy jó kis tréfát kerekíteni.

– *Sokan öncélú szójátéknak gondolják.*

– Mindig elmondom, a Weöres-versek nem önmagukért vannak. Mind-egyik valami bölcsességet, rejtett üzenetet hordoz. A „Mély erdőn / Ibolya-virág, / Elrejt jól / A boróka-ág” kezdetű vers is, amit megzenésített Kodály Zoltán, a gyerekek önfeledten éneklük. Mennyi mindenre tanít. Vagy „Olcsó az alma, / Itt van halomba, / Aki veszi, meg is eszi...” – ezek önmagukért beszélnek, biztatnak valamire. Jóra és szépre. Pár sor ismét: „Takaród hadd

igazítsam, / puha párnád kisimítsam, / legyen álmod kerek erdő, / madaras rét, bokor-ernyő” – hát nem a legszebb, ha megtanulja egy édesanya, és ezt mondja a kicsi elalvónak: legyen álmod végtelen békesség. Keveset említjük, hogy mennyi finomság, szeretet van a verseiben. Saját magából építkezett, saját magát mutatta föl. – *Van-e még kedves költeménye, amelyet beválasztottál műsorodba?*

– Nagyon szeretem a *Dob és táncot*. Sokan mondják a *Valse triste*, az *Öregék* című versét, amelyet, szinte hihetetlen, 1928-ban írt, tizenöt évesen! (Kodály egyik legszebb kórusművét ebből komponálta.) A megállt időt is gyakran megidézem: egy hangulatot villant föl a költő, és hagyja, hogy a mögöttes megszólaljon. Nincs túlírva, és ebben van Weöres Sándor zsenialitása. Úgy fogalmazza meg ezeket a finomságokat, hogy katartikus élményeket vált ki belőlünk...

– *Könnyedén beszélsz a költészetéről. Gondolom, nehéz megtanulni a nagyobb kompozíciókat.*

– Közel áll hozzám, és ez nagy segítség. A szöveget pontosan meg kell tanulni. Sokszor elolvasni, ismételni, én le is írom, hogy rögzüljön. Akkor tudod a vers mélységét, zeneiségét fölmutatni, ha a tied. Ha minden a sejtedbe költözik... Említsük meg Weöres Sándor *A teljesség felé* című kis kötetét. „A teljességet elérni végtelenül könnyű és végtelenül nehéz.” Mit akar az ember? A teljességet elérni. Könnyű elérni? „Oly könnyű és oly nehéz, mint ezt a három szót kimondani hazugság és öncsalás nélkül: »Teljesen tiszta vagyok.«” Hány ember tudja ezt ma kimondani? Hány merné kimondani? És a költő ezt megfogalmazta. Ha ki tudod mondani, azért könnyű és azért nehéz, mert egy önbecsapás nélküli őszinteséget vár el, amire egy egész életen át készül az ember. El szoktam mondani műsoraim végén az említett kis kötetből azt is: „Örömem sokszorozódjék a te örömedben, és hiányosságom váljék jósággá tebenned...” Hát mit nem ír le Weöres Sándor! Amikor az acsarkodó világ van körülöttünk, és az lesz mindig, akkor nem az a legszebb, hogy úgy búcsúzol el: „Örömöm sokszorozódjék a te örömedben”?

– *Ezt a kis könyvet útravalóul ott hordhatnánk a zsebünkben.*

– Emberek vagyunk, nem lehetünk tökéletesek. Kísérletet teszünk rá, ahogyan a költő is mondja: „Ne kívánd senki szeretetét. Ne utasítsd el senki szeretetét. Úgy áradjon szereteted, mint a tűz fénye-melege: mindenre egyformán. Akik közel jönnek, azokra több essék fényedből és melegedből, mint akiknek nincs szükségük terád. Családtagjaid, mindennapi társaid s a hozzád fordulók olyanok legyenek számodra, mint a kályhának a szoba, melynek melegítésére rendelik.” Arra rendeltettünk, hogy adjunk magunkból. Akik a közelünkben vannak, azok többet kaphatnak, akik távol vannak, kaphatnak az adakozási szándékunkból, ha közelebb jönnek, vagy úgy akarják. És ezzel mértékleteségre is tanít, a másik ember iránti tiszteletre, hogy ne erőszakoljuk rá magunkat. Az előadó-művészetben ezt próbálom megfogalmazni és ajándékozni tovább, ha tehetem, ha érdeklí a közönséget. Mi közvetítők vagyunk. Átszűrjük magunkon mindazt, amit a költő megfogalmazott, amit szublimált abból a kaotikus világból, és átadott nekünk. Amit átadott a nagy egészéből, ezt mi – át-szöve – fölmutatjuk.

– *Látsz ma ilyen sokoldalú embert: költő, barát, szervező?*

– Én úgy érzem, Weöres Sándor közvetítőnek gondolta magát. Akár társairól, a harmadik nemzedékről beszélt, akár tanáraitól, a barátairól. Hihetetlen szervező volt, nemcsak nyelvzseni, poeta doctus. Meg fogom írni, ki mindenkit mozdított ki csöngői magányából. Hová menjen el a verseivel, mert folyóirat alakult, mert várja a rádió. Nem telefonnal, nem számítógéppel tartotta a kapcsolatot, kézzel írt komoly levelekkel üzent. Biztatták egymást, kritikákat írtak, észrevétlenül erős szövetség jött létre közöttük. S ahogy most erről beszélek, az is eszembe jut, vajon a mai internetes világban mi marad a felszínes emberi kapcsolatokból?

– *Hogyan köszöntöd a kerek évfordulót?*

– Weöres Sándor született költő volt. Vele foglalkozni, megközelíteni nem könnyű. Azt hiszem, annyi év után megértem rá, hogy Jandó Jenő zongoraművésszel egy közös esten köszöntsem kedves költőmet. A „*Remegő gyöngy közt aludtál*” című műsorunk méltó lesz az emlékéhez. Évtizedek szorgalmával, szeretetével fölmutatunk valami csodát ebből a hatalmas életműből.

Fenyvesi Félix Lajos

